

BISERICA SFÎNTUL MIHAIL DIN CLUJ

COMITETUL DE STAT
PENTRU CONSTRUCȚII, ARHITECTURĂ
ȘI SISTEMATIZARE
DIRECȚIA MONUMENTELOR ISTORICE

Coperta I: Biserica Sfântul Mihail. Vedere dinspre sud, cu
piața și statuia lui Matei Corvin

Coperta IV: Turnul clopotniță. Detaliu de fațadă

Cover I: St. Michael's Church with the square and statue
of Matthias Corvinus. South view

Cover IV: The bell-tower. Detail

Обложка I: Церковь св. Михаила. Вид с южной стороны.
Площадь и статуя Матвея Корвина

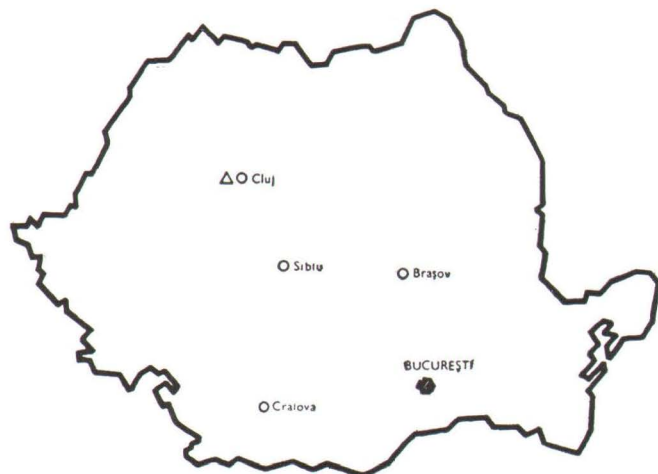
Обложка IV: Башня-колокольня. Деталь фасада

Couverture I: L'église Saint-Michel. Vue du sud, avec la place
et la statue de Matei Corvin

Couverture IV: Le clocher (détail)

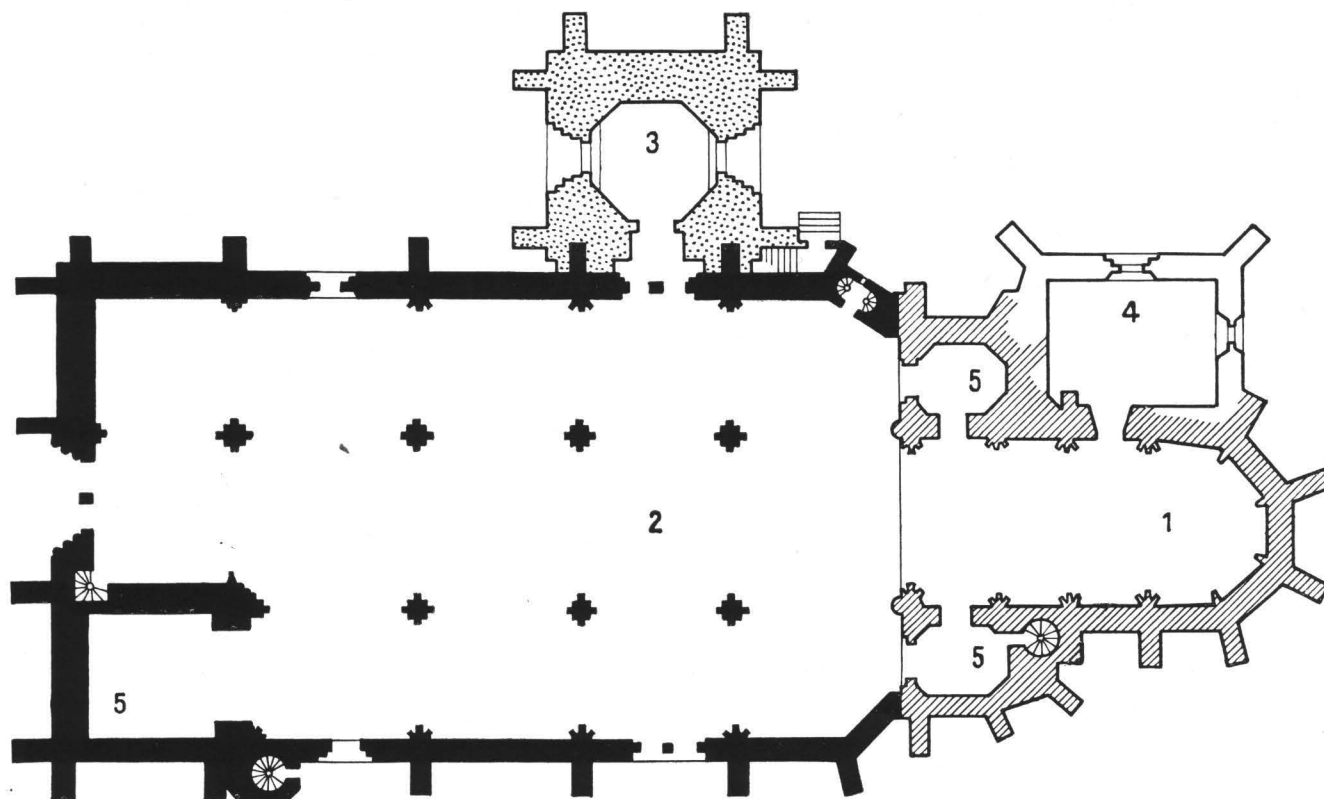
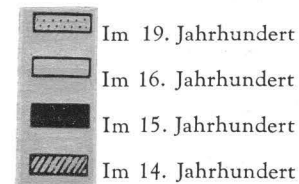
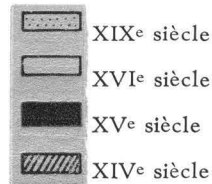
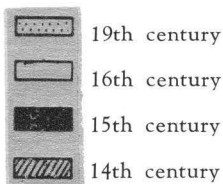
Umschlag I: Die Sankt-Michaels-Kirche. Südansicht mit dem
Platz und dem Denkmal Matthias Corvinus'

Umschlag IV: Der Glockenturm. Teilansicht

Fotografiile: Combinatul poligrafic Casa Scintei — secția
artă fotografică și Direcția monumentelor istorice (1, 2)

Planul Bisericii
Sfintul Mihail din ClujGeneral Plan
of St. Michael's ChurchПлан церкви
св. Михаила в КлужеPlan
de L'église Saint-MichelGrundriß
der St.-Michaels-Kirche

1. Corul
2. Corpul navelor
3. Turnul clopotniță
4. Sacristia
5. Altare

1. The choir
2. The naves
3. The tower
4. The vestry
5. The altars

1. Хоры
2. Корпус нефов
3. Башня-колокольня
4. Сакристия
5. Алтарь

1. Le chœur
2. Le corps des nefes
3. La tour du clocher
4. La sacristie
5. Les chapelles

1. Chor
2. Langhaus
3. Glockenturm
4. Sakristei
5. Kapellen

Unul din cele mai valoroase monumente din țara noastră, Biserica Sf. Mihail din Cluj, este totodată și o adevărată podoabă arhitecturală a vechiului oraș transilvănean, dominînd cu impunătoare siluetă piața din mijlocul orașului.

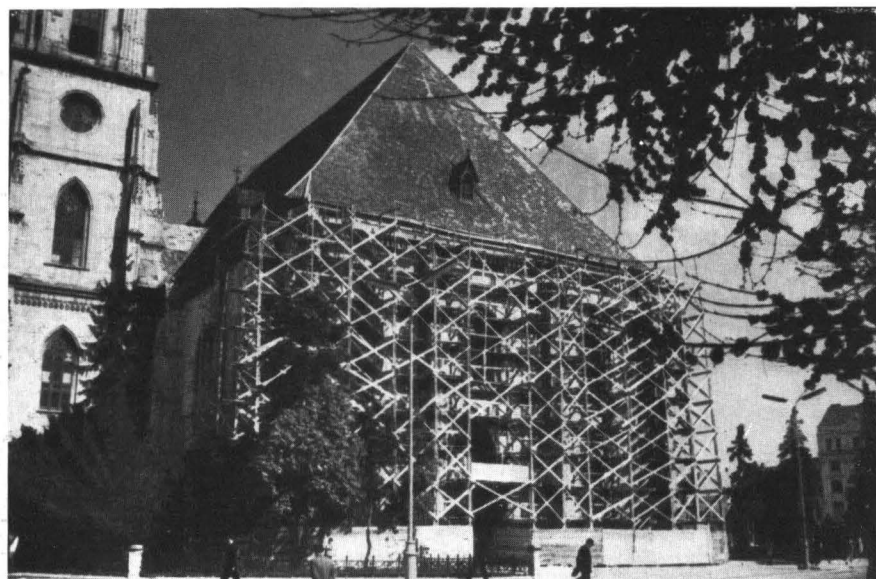
Începută la jumătatea secolului al XIV-lea, construirea bisericii a durat aproape un secol, terminarea ei avînd loc în jurul anului 1440.

Ca expresie arhitecturală, monumentul aparține stilului gotic, iar înfățișarea pe care o are azi este rezultatul unor prefaceri și adaosuri survenite de-a lungul secolelor. Astfel, chenarul cu sculptură în stilul renașterii, ce încadrează ușa sacristiei, este o valoroasă realizare din anul 1528; portalul în stil gotic « flamboyant » al intrării principale de pe latura de sud este executat în a doua decadă a secolului al XVII-lea,

1

1. Vue du sud pendant la restauration
2. Vue du nord-ouest pendant la restauration
3. Le centre de la ville de Cluj, dominé par le clocher de l'église
4. Vue du sud-est. Sur la place, la statue du roi Matei Corvin
5. L'église après la restauration

2

1. Vedere dinspre sud în cursul restaurării
2. Vedere dinspre nord-vest în cursul restaurării
3. Centrul oraşului Cluj, dominat de turnul Bisericii
4. Vedere dinspre sud-est. În piaţă, statuia regelui Matei Corvin
5. Biserica după restaurare

1. South view during restoration
2. North-west view during restoration
3. The centre of Cluj dominated by the church tower
4. South-east view. Statue of King Matthias Corvinus in the square
5. The church after restoration

1. Вид с южной стороны во время реставрации
2. Вид с северо-запада во время реставрационных работ
3. Центр города Клужа с возвышающейся над ним башней церкви
4. Вид с юго-востока. Площадь и статуя короля Матвея Корвина
5. Церковь после реставрации

3

6

7

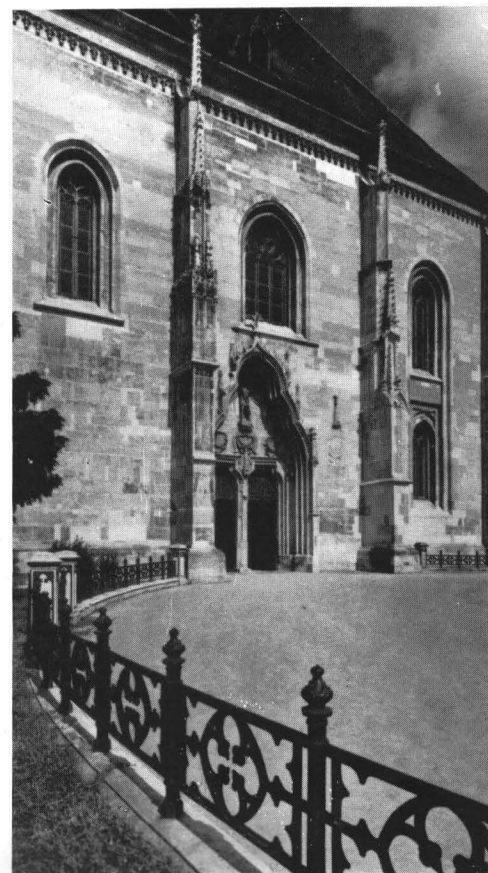
- 6. Corul gotic cu turnulețul baroc. Alături turnul clopotniță
- 7. Vedere dinspre sud-vest, după restaurare
- 8. Fațada vest după restaurare. Detaliu

- 6. The Gothic choir with the baroque spire. Near it the bell-tower
- 7. View from the south-west after restoration
- 8. West façade after restoration. Detail

- 6. Готические хоры с башенкой в барочном стиле. Рядом — башня-колокольня
- 7. Вид с юго-запада, после реставрации
- 8. Западный фасад после реставрации. Деталь

- 6. Le chœur gothique avec la tourelle de style baroque. A côté, la tour-clocher
- 7. Vue du sud-ouest: Après la restauration
- 8. Façade ouest, après la restauration. Détail

- 6. Gotisches Chor mit barockem Dachreiter. Rechts der Glockenturm
- 7. Südwestansicht nach der Restaurierung
- 8. Westfassade. Teilansicht nach der Restaurierung

8

de către sculptorul clujan Ion Perpeti, iar turnul clopotniță de pe latura de nord este o adăugire din secolul al XIX-lea, conceput în stilul neogoticului practicat în acea epocă.

Datorită faptului că edificarea bisericii s-a desfășurat pe o perioadă atât de îndelungată, arhitectura ei oglindește evoluția stilului gotic în Transilvania în acest interval de timp; totodată și concepția structurală a suferit schimbări în timpul executării construcției.

Inițial clădirea a fost concepută ca o biserică de tip bazilical cu trei nave; cele laterale erau mai înguste, după cum o vădește partea de est — corul și cele două abside laterale — a cărei arhitectură aparține fazei « rayonnante » a stilului gotic, expresie la care acesta ajunsese în secolul al XIV-lea.

Într-o etapă de construcție ulterioară, când s-a desăvârșit corpul navelor, concepția structurală a arhitecturii a suferit o modificare, realizându-se biserica după tipul denumit hală (Hallenkirche), cu toate cele trei nave de aceeași înălțime și aproape de aceeași lățime.

Această parte a clădirii a fost realizată în arhitectura gotică tîrzie « flamboyantă » a secolului al XV-lea.

Biserica fusese concepută cu două turnuri dispuse în fațada de vest, în colțurile de nord și sud. Dintre acestea, numai cel de nord a fost construit integral (după cum e redat într-o gravură din anul 1617 a olandezului Van der Rye) care însă, fiind rău avariat de cutremur la 1764, a fost demolat în cursul aceluiași secol. Turnul din colțul de sud-vest a fost ridicat numai pînă la cornișa bisericii.

În ceea ce privește construcția elementelor de susținere: pereți, stîlpi, pilaștri și nervuri, a fost realizată din piatră fălțuită, iar suprafețele curbe ale bolților din cărămidă. În interior, pereții și bolțile au fost tencuite.

Dimensiunile impresionante ale clădirii sînt puțin obișnuite la bisericile construite în țara noastră: corpul navelor măsoară 46 m lungime, corul încă 20 m, iar fațada de vest 27,50 m; cornișa se află la 20 m înălțime, iar peste ea se ridică turnul, a cărei cornișă atinge înălțimea de 60 m.

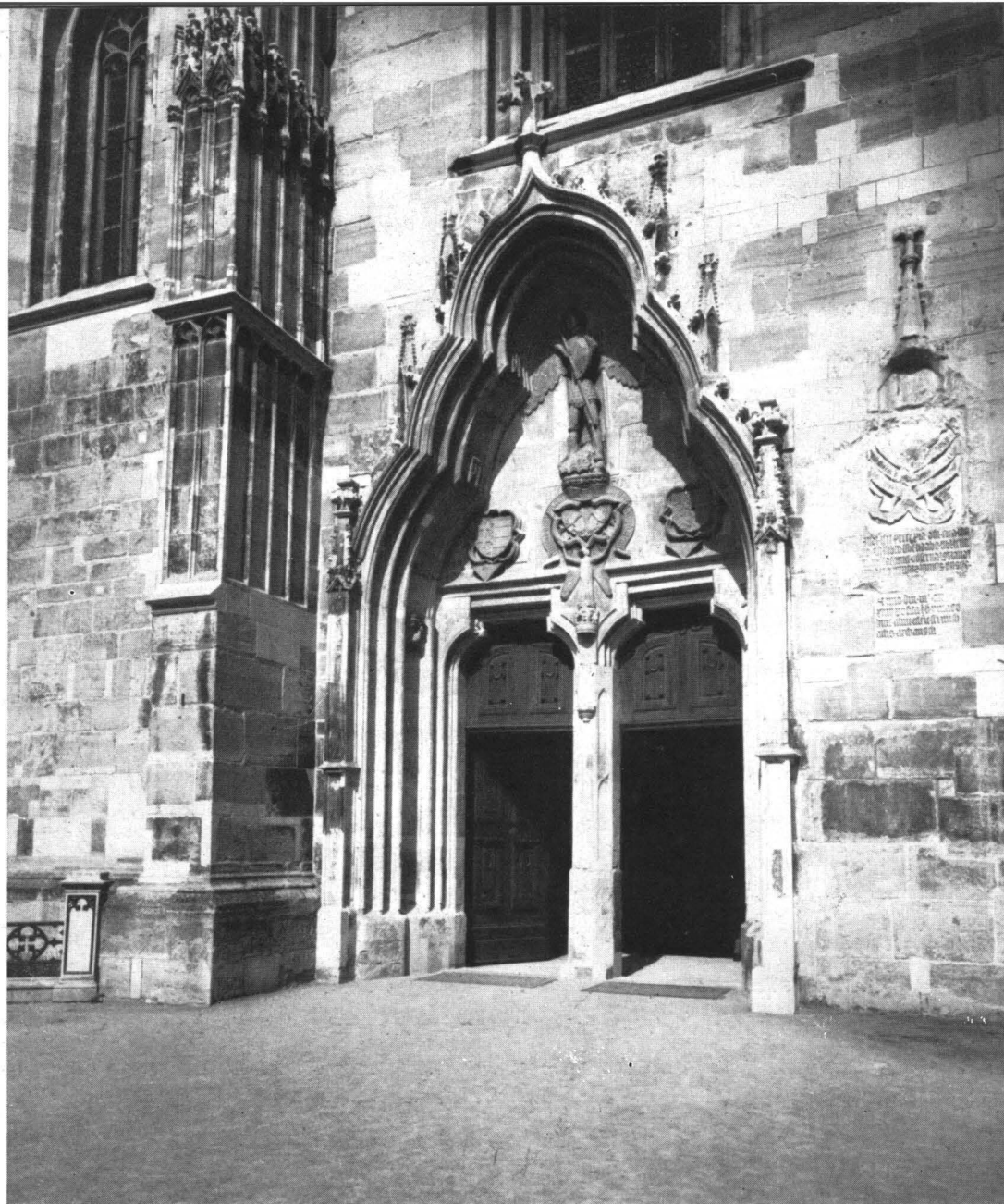
Plastica structurală a interiorului, care închide un spațiu vast, este evidențiată prin bogata rețea a nervurilor de piatră, ce formează osatura construcției, a căror traseu desenează zveltele curbe ale ogivelor și elegantele bolți stelate. În altarul din colțul de sud-vest, cîteva fresce scoase recent la iveală măresc valoarea artistică a monumentului.

Exteriorul este bogat decorat cu valoroase sculpturi în piatră: contraforturi cu pinacle și arcaturi, portale cu ample compoziții sculpturale, ferestre cu traforuri, friza cornișei — realizate cu multă finețe artistică.

Construcția, care a rezistat în general bine acțiunii de uzură a secolelor pe care le-a străbătut, a avut de suferit totuși de pe urma cutremurelor: turnul clopotniță din colțul de nord-vest s-a dărîmat în secolul al XVIII-lea, iar bolțile corului s-au prăbușit de două ori, în 1486 și 1763. Acestea din urmă au fost refăcute necorespunzător, atât din punct de vedere al rezistenței cît și ca arhitectură. De asemenea, exteriorul, și îndeosebi piesele ornamentale sculptate, prezenta la jumătatea secolului nostru semne de degradare pronunțată, datorită intemperiilor.

Pentru înlăturarea degradărilor și conservarea monumentului, au fost întreprinse între anii 1956 — 1963, lucrări ample de restaurare: s-au refăcut bolțile corului pe un schelet de beton armat, s-a scos la iveală paramentul interior original, prin înlăturarea straturilor de zugrăveală suprapuse în decursul timpului, s-a completat exteriorul, înlocuindu-se piesele de piatră uzate — atât cele ornamentale cît și cele de parament — s-a refăcut învelitoarea bisericii și a turnului clopotniță.

Prin lucrările de restaurare executate de către Direcția monumentelor istorice din C.S.C.A.S. și Departamentul Cultelor la Biserica Sf. Mihail din Cluj, s-a reconstruit și s-a pus în valoare încă unul dintre cele mai importante monumente de arhitectură gotică din țara noastră.

9. Le portail ouest
10. Le portail sud (œuvre du sculpteur Ion Perpeti, de Cluj)
11. Le portail nord
12. Moulures de la façade
13. Pinacle
14. Façade sud, avec la tour de l'escalier (détail)

9. Westportal
10. Südportal (vom Clujer Meister Ion Perpeti)
11. Nordportal
12. Das Simswerk der Fassade
13. Spitztürmchen
14. Südfassade mit dem Treppenturm (Teilansicht)

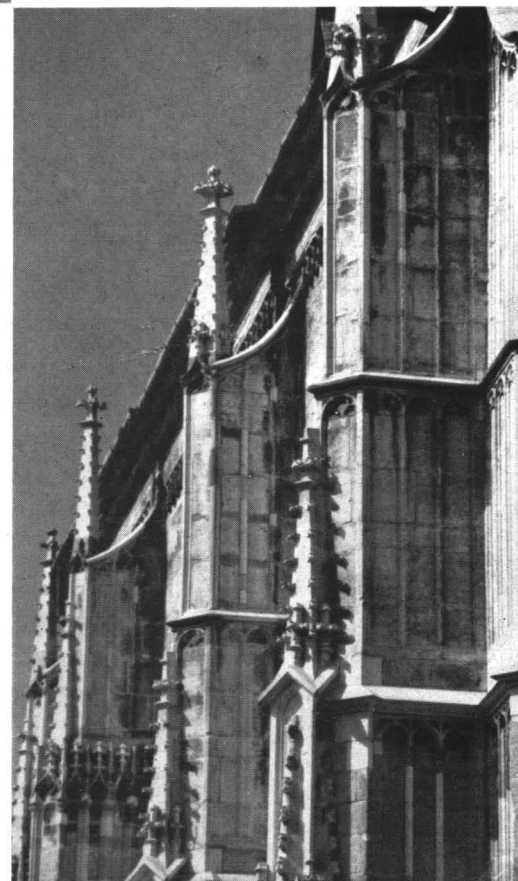
12

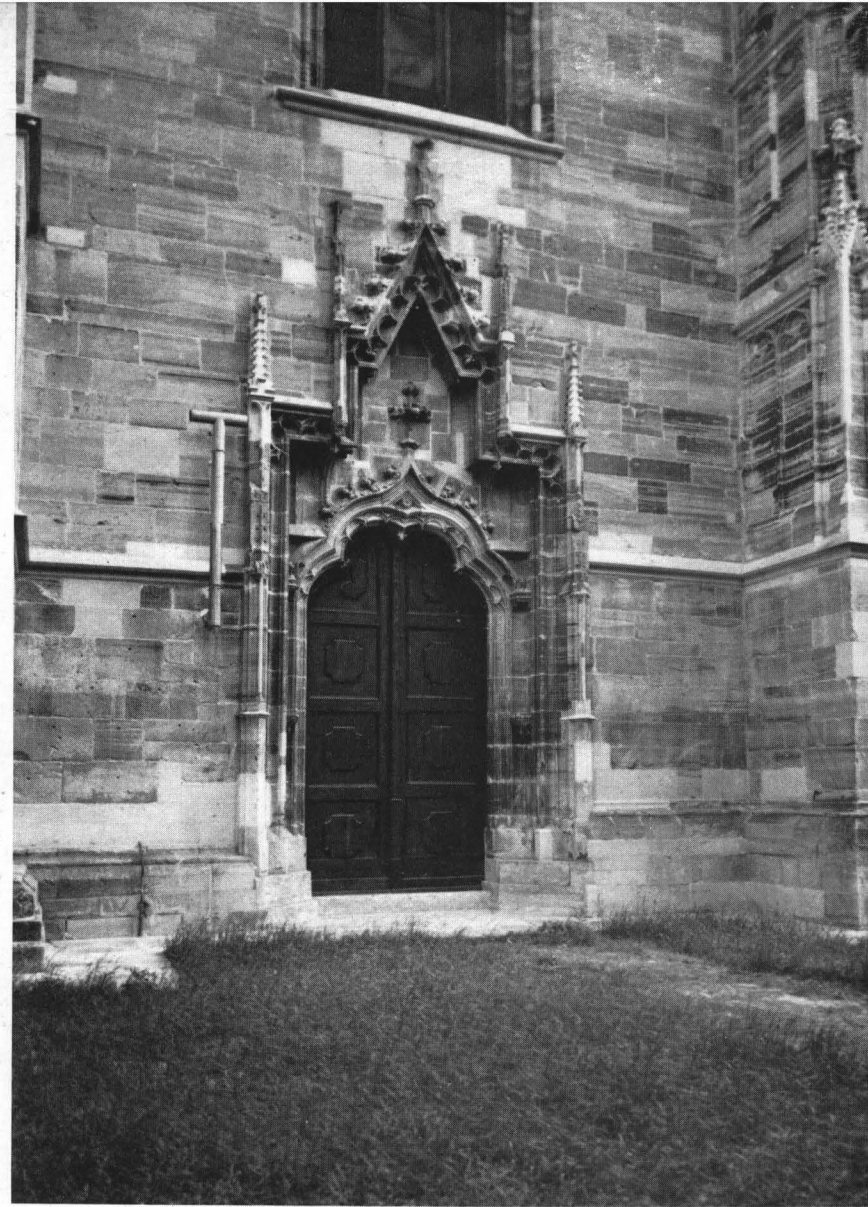
9

9. Portalul vest
10. Portalul sud (executat de sculptorul clujean Ion Perpeti)
11. Portalul nord
12. Modenatura fațadei
13. Pinaclu
14. Fațada sud, cu turnul scării. Detaliu

9. West portal
10. South portal (made by the Cluj sculptor Ion Perpeti)
11. North portal
12. Mouldings on the façade
13. Pinnacle
14. South frontage with staircase tower. Detail

9. Западный портал
10. Южный портал (работы клужского скульптора Йона Перпети)
11. Северный портал
12. Западный фасад
13. Островерхая башенка
14. Южный фасад с башней лестницы. Деталь

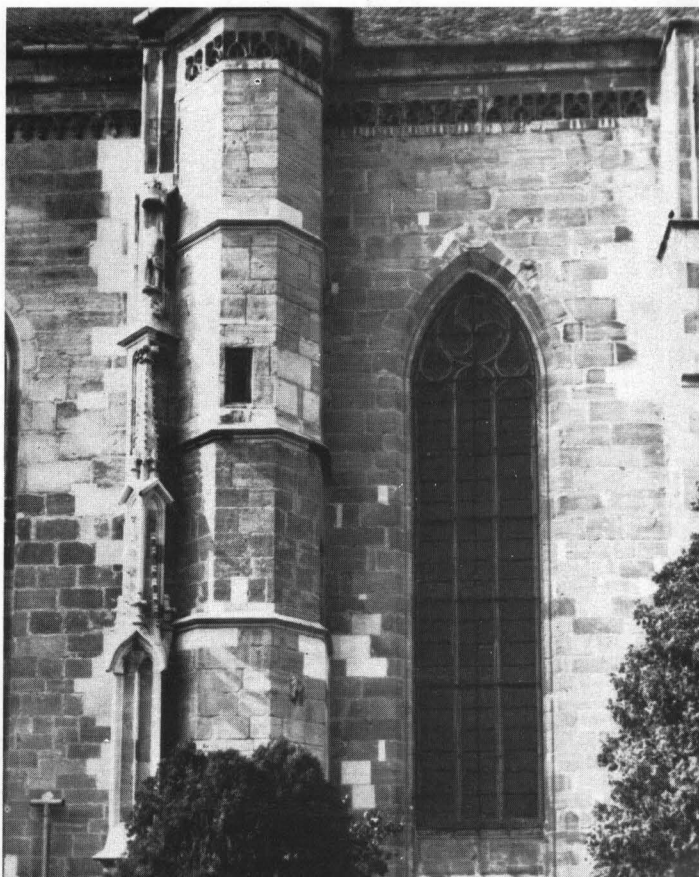
11

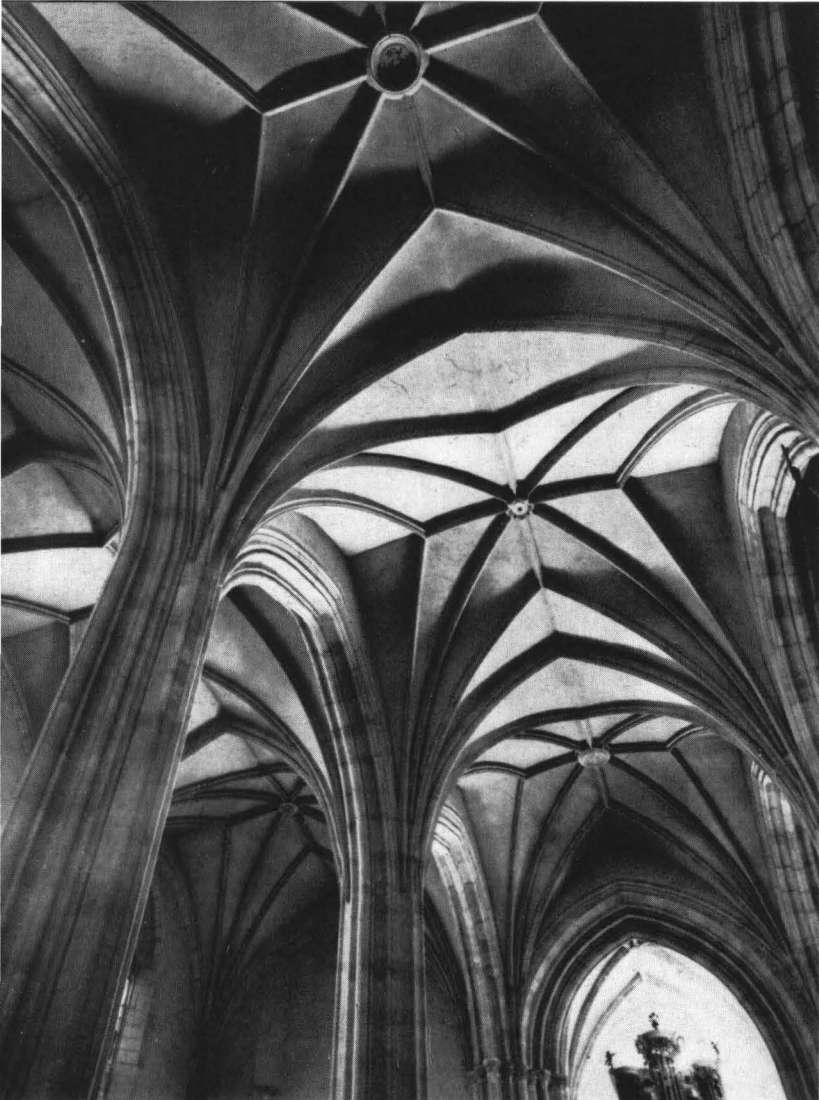

13

14

15

16

- 15. Osatura de nervuri a bolților
- 16. Interiorul navei centrale
- 17. Nava centrală. Vedere spre amvonul baroc

- 15. Ribs of the vault arches
- 16. Interior of central nave
- 17. The central nave. View of the baroque pulpit

- 15. Нервюры сводов
- 16. Внутренний вид центрального нефа
- 17. Центральный неф. Вид на амвон в барочном стиле

- 15. L'ossature de nervures des voûtes
- 16. Intérieur de la nef centrale
- 17. La nef centrale. Vue vers la chaire de style baroque

- 15. Gewölberippen
- 16. Das Mittelschiff
- 17. Das Mittelschiff. Blick auf die barocke Kanzel

18

19

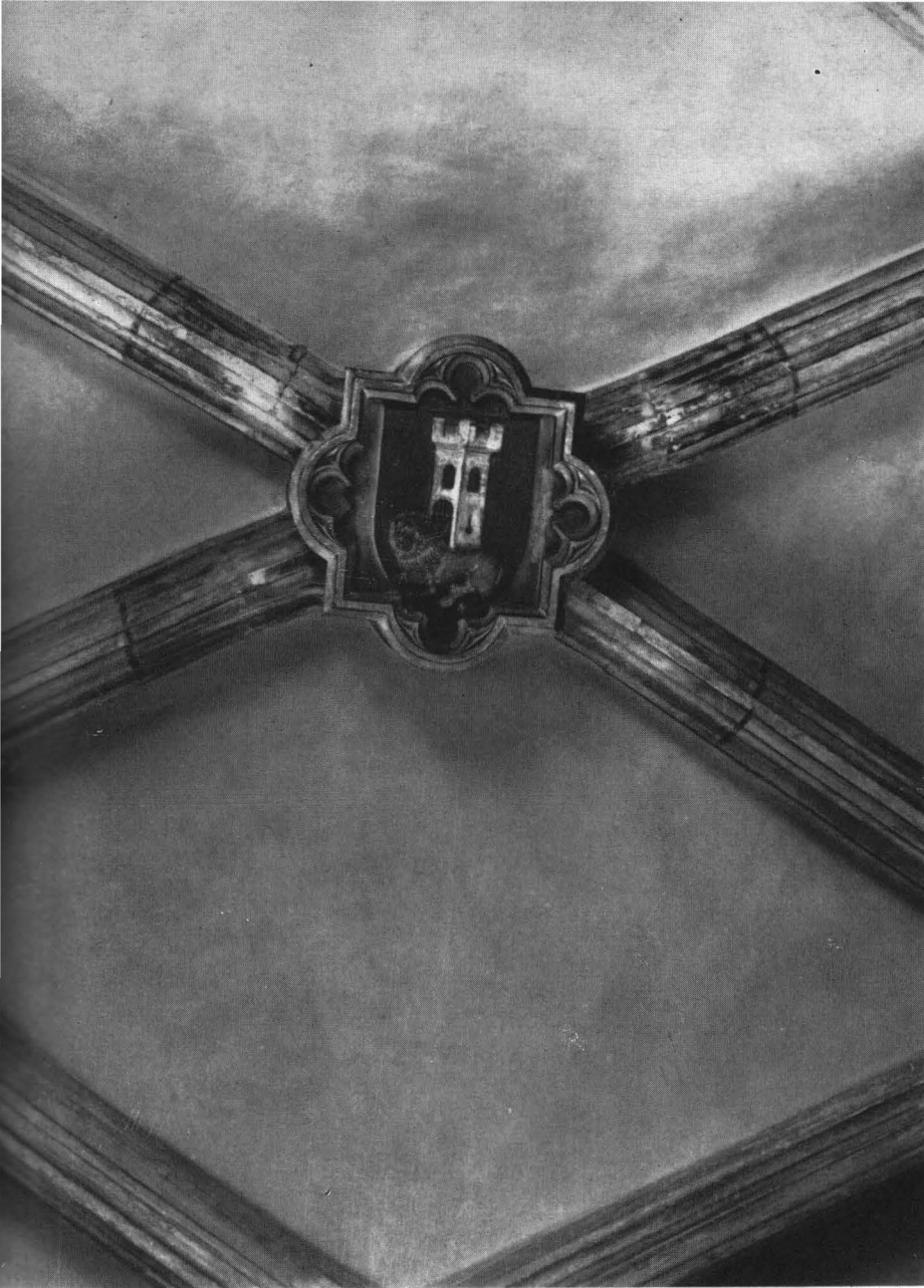
18. Bolțile corului
19. Navele văzute din altarul de sud-vest

18. The choir vaults
19. The naves seen from the south-west altar

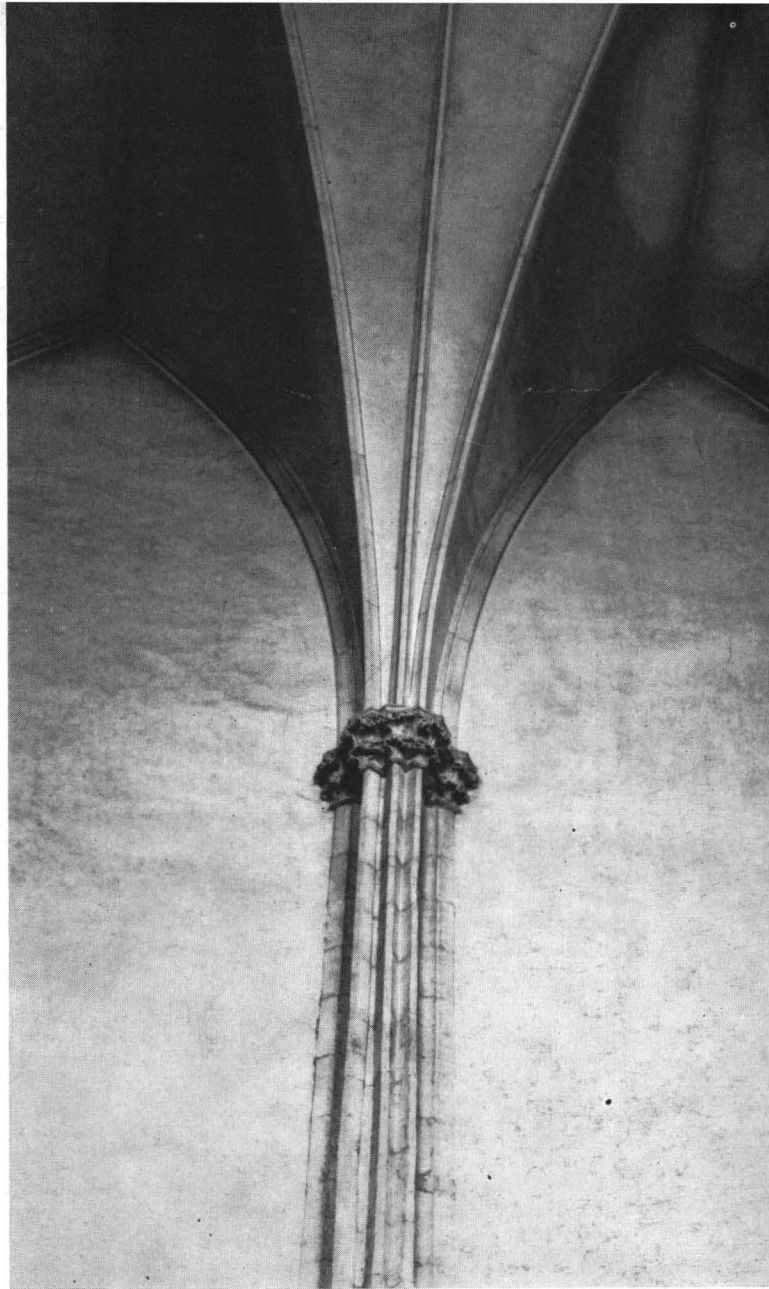
18. Своды хоров
19. Вид на нефы с юго-западного алтаря

18. Voûtes du chœur
19. Les nefs vues de la chapelle sud-ouest

18. Das Chorgewölbe
19. Blick vom Südwestaltar in das Innere

20

21

20. Cheie de boltă în altarul de sud-vest
21. Pilastru

20. Keystone of the vault in the south-
western altar
21. Pillar

20. Замък свода юго-западного алтаря
21. Пилястр

20. Clef de voûtes de la chapelle sud-ouest
21. Pilastre

20. Schlußstein im Gewölbe der Südwest-
kapelle
21. Wandpfeiler

22. Ușa sacristiei. În stînga, jos, se vede stema orașului Cluj
22. Vestry-door. Bottom left, the emblem of the town of Cluj
22. Дверь сакристии. Слева, внизу, виден герб города Клужа
22. La porte de la sacristie. A gauche, en bas, les armes de la ville de Cluj
22. Tür der Sakristei. Links unten ist das Wappen der Stadt Cluj zu sehen

The building which was begun towards the middle of the 14th century, was achieved in four periods: in the first period (the 14th century) the choir and the two lateral apses were erected; during the second period (the 15th century) the naves were built; during the third period (16th century) the vestry, while the present tower of the church is due to the 19th century (fourth period).

The church, built in the Gothic architecture of the time, is a hall-type church with three naves of equal height; it presents the variations of style characteristic of the time of its construction, its present aspect resulting from various transformations and additions undergone during the centuries.

The choir vaults, twice rebuilt, the last time in the 18th century, but deficiently achieved, had a destructive effect on the resistance of the walls.

Between 1956 and 1963, the restoration of these vaults was undertaken. They were rebuilt in their initial form, but on a reinforced concrete frame. The restoration was subsequently extended to the entire building: the interior of the naves was cleaned of the various layers of paint, the outside was repaired and the dilapidated stones changed. On the same occasion, the roof was done over completely.

The restoration work, aimed at removing the deteriorated elements and at maintaining the monument, carried out by the Historical Monuments Department of the State Committee for Construction, Architecture and Town Planning succeeded in setting off one of the most important monuments of Gothic architecture in Romania.

Постройка этой церкви, начатая к середине XIV века, включает четыре стадии: в первой стадии (XIV в.) были сооружены хоры и боковые апсиды; во второй (XV в.) — корпус нефов; в третьей (XVI в.) — сакристия; в четвертой (XIX в.) была воздвигнута нынешняя башня-колокольня.

Выстроенная в готическом стиле того времени, церковь принадлежит к типу «Галленкирхе» с тремя одинаковой высоты нефами; она носит отпечаток характерных для той эпохи вариаций стиля. Ее нынешний облик является результатом переделок и пристроек, имевших место в течение веков.

Своды хоров были переделаны дважды — последний раз в XVII в., но неудачно, что отрицательно сказалось на прочности стен.

Между 1956 и 1963 гг. были предприняты работы по реставрации этих сводов. Впоследствии реставрационные работы распространились на все здание. По этому случаю сводам хоров была придана их первоначальная форма, — причем под них был подведен железобетонный каркас, — произведена очистка сводов нефов от наслоившихся в течение времени стенных росписей, переделана внешняя каменная облицовка путем замены обветшалых деталей, а также была восстановлена кровля.

В результате реставрационных работ, целью которых было устранение разрушающихся деталей, укрепление и сохранение памятника, выполненных Дирекцией исторических памятников при Государственном комитете по строительству, архитектуре и систематизации и Департаментом культов, был возрожден еще один крупный памятник готической архитектуры в Румынии.

La construction, commencée au milieu du XIVe siècle, a eu lieu en quatre phases: la première (XIVe siècle) correspondant à la construction du chœur et des deux absides latérales; la seconde (XVe siècle), à celle du corps des nefs; la troisième (XVIe siècle) à celle de la sacristie; la dernière (XIXe siècle), à celle de l'actuelle tour du clocher.

Exemplaire d'architecture gothique du temps, l'église est du type «Hallenkirche», avec ses trois nefs de hauteur égale et des variations de style caractéristiques pour l'époque de sa construction. Son aspect actuel est le résultat de différentes modifications et adjonctions survenues au cours des siècles.

Les voûtes du chœur, refaites à deux reprises, la dernière fois au XVIIIe siècle, mais de manière défectueuse, constituaient un danger pour la résistance des murs. Aussi, au cours des années 1956—1963 en a-t-on entrepris la restauration, l'étendant au reste du bâtiment.

A cette occasion — outre la réfection des voûtes du chœur dans leur forme originale, mais sur un squelette de béton armé — on a décapé les murs intérieurs des couches successives de peinture qui les recouvraient, on a restauré les parements extérieurs de pierre dont on a remplacé les pièces dégradées et l'on a refait la couverture.

Par ces travaux de restauration, entrepris dans le double but de la suppression des éléments dégradés et de la conservation du monument, la Direction des Monuments Historiques du Comité d'Etat pour les Constructions, l'Architecture et l'Urbanisme et le Département des Cultes ont mis en valeur l'un des plus importants monuments d'architecture gothique de Roumanie.

Der um die Mitte des 14. Jahrhunderts begonnene Bau wurde in vier Etappen errichtet: in der ersten (14.Jh.) wurde das Chor und die beiden Seitenapsiden gebaut, in der zweiten (15.Jh.) die Halle, in der dritten (16. Jh.) die Sakristei und in der letzten (19. Jh.) der jetzige Glockenturm.

Die im gotischen Stil aufgeführte Hallenkirche hat drei gleichhohe Schiffe; sie weist die für die Bauzeit kennzeichnenden Stilvariationen auf. Der heutige Bau ist jedoch das Ergebnis von im Laufe der Jahrhunderte vorgenommenen Umbau- und Anbauarbeiten.

Durch zweimaliges (zum letzten Mal im 18. Jahrhundert), jedoch unzweckmäßiges Umbauen der Chorgewölbe wurden die Wände schadhafte.

In den Jahren 1956—1963 wurden das Chorgewölbe und auch die übrigen Teile des Baus restauriert. Nicht allein das Chorgewölbe wurde in seiner ursprünglichen Form (diesmal auf einem Eisenbetongerüst) wiederhergestellt, sondern auch das Dach und die Innen- und Außenwände sind ausgebessert worden.

Durch diese Restaurierung, die von der Direktion für historische Denkmäler des Staatskomitees für Bauwesen, Architektur und Systematisierung, sowie dem Kultusdepartement durchgeführt wurde, ist ein weiteres wichtiges Denkmal der gotischen Baukunst in Rumänien wiederhergestellt worden.

40 la

